

Tiltaksstrategier for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) i Balsfjord kommune 2018 – 2021

Bakgrunn

Stortingsmelding nr. 19 (2001-2002) *Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå* overførte en rekke oppgaver innen landbruksforvaltningen til kommunene. Blant annet fikk kommunene vedtaksmyndighet i saker som omfattes av *Forskrift om spesielle miljøtiltakene i jordbruket (SMIL)*. Landbruksdirektoratet har lagt føringer for SMIL i *Rundskriv 2017-13*.

SMIL - midlene er retta mot natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap, og mot forurensninga fra jordbruket. Tiltak som ikke kan forventes å bli ivaretatt gjennom vanlig jordbruksdrift kan gis SMIL – midler etter søknad.

Kommunen fattar vedtak om tilskudd til SMIL etter nasjonal forskrift og flerårige tiltaksstrategier som vedtas i kommunen. Tiltaksstrategiene bør være i trå med nasjonale og regionale mål. Nasjonalt miljøprogram 2013-2016 og Regionalt miljøprogram for Troms 2013-2016 er viktige dokumenter i dette arbeidet.

Prosess og medvirkning

Faglagene i landbruket skal være med i utarbeidelsen av tiltaksstrategier og det legges opp til at kommunen etablerer ei SMIL – gruppe, som et rådgivende organ for arbeidet med SMIL – midler i kommunen. I tillegg til faglagene har Ishavskysten friluftsråd sagt seg villige til å delta i ei slik referansegruppe. Før politisk behandling vil tiltaksstrategiene sendes på høring til faglagene i landbruket med flere.

Formålet med SMIL

SMIL skal stimulere til ekstra innsats i jordbrukets kulturlandskap. Dette utdypes i Rundskriv 2017-13 fra Landbruksdirektoratet.

- **Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter.** Helhetlig og samordnet innsats.
- Tiltak i jordbrukets **kulturlandskap** skal fremme kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting. Naturverdier omfatter biologisk mangfold, som arter og naturtyper, som er knyttet til, eller formet av jordbrukets arealbruk og driftsformer. Kulturminneverdier omfatter kulturminner og kulturmiljøer, videreføring av kulturarv (kunnskaper, tradisjoner og teknikker). Videre innbefatter natur- og kulturminneverdiene mulighet for opplevelser, friluftsliv og et variert landskapsbilde.
- Tiltak for å redusere **forurensning** skal redusere tap eller risiko for tap av næringsstoffer, partikler og andre forurensende utslipp til jord, vann eller luft fra jordbruksarealer, fôr eller gjødsel.
- Tiltakene skal fremme **biologisk mangfold** gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante- og dyreliv på gammel kulturmark. Tiltakene

skal bidra til å bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet. Videre skal tiltakene ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka.

Regionalt miljøprogram

Regionalt miljøprogram for Troms fylke 2013 - 2016

Hovedmålsettinga i regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms 2013 – 2016 er:

Å styrke miljøarbeidet i jordbruket og synliggjøre jordbrukets miljøinnsats i Troms.

Delmål:

- Ta vare på kulturlandskapsområder og elementer med særskilt stor verdi.
- Bidra til bevaring av biologisk mangfold.
- Legge til rette for allsidig bruk av kulturlandskapet.
- Øke kunnskapen og bevisstheten om miljøverdiene i jordbruket.
- Kompensere for den ekstra innsatsen jordbruket har i forhold til å ivareta miljøverdier.

Mål for SMIL i perioden 2017 - 2020

Miljøutfordringer i jordbruket

Gjennom å holde kulturlandskapet i hevd, produserer jordbruket et miljøgode for heile samfunnet. Aktiv jordbruksdrift bidrar til å hindre gjengroing, og fjøs og setrer i drift og beitedyr i marka er i seg selv positive innslag i kulturlandskapet og et gode for både lokalbefolkning og turister. For at kulturlandskapet skal være tilgjengelig for flest mulig, er det viktig å legge til rette for natur og kulturopplevelser i landskapet. Vi har store utfordringer i å legge til rette for ferdsel i kulturlandskapet og holde stier og ferdselsårer i hevd. Vi har også ei utfordring i å ta vare på og gjøre andre kulturlandskapselement tilgjengelige, som kan være viktige for allmennheten, slik som gamle fornminner.

Sentraliseringa av jordbruket, med bruksnedlegging og nye driftsformer, fører til mindre beite både i utmark og i områder nært gården. Gammel kulturmark blir erstatta av busker, kratt og etter hvert skog. Gradvis får vi et skifte i økosystem. Biologisk mangfold på åpne lyng- og grasmarker går tapt, også kulturhistoriske og opplevelsesbaserte verdier i landskapet.

I Balsfjord kommune er indre Fisklausvatn et område som har status som viktig kulturlandskap.

Overordna mål for spesielle miljøtiltak i jordbruket:

Stimulere til et aktivt og bærekraftig landbruk som tar vare på kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet, og skaper trivsel for fastboende og turister.

Delmål:

- Styrke landbruket og argumentere for viktigheten av å opprettholde et levende kulturlandskap.
- Verne om viktige kulturlandskap i kommunen og det biologisk mangfoldet.
- Redusere forurensning i landbruket
- Legge til rette for mangfold og kvaliteter i kulturlandskapet, som en felles ressurs i samfunnet, både for identitet, estetiske verdier og rekreasjon.
- Kartfeste landskap og bygningsmiljø som bør tas vare på.
- Informere om tilskuddsordninger og muligheter.
- Bidra til utarbeidelse av skjøtselplaner, der landskapsverdier/bygningsmiljø restaureres eller tas vare på gjennom årlige tiltak.

Strategier for SMIL i perioden 2017-2020
--

De siste års søknader viser at det er flest søknader innenfor ordningene med kulturlandskapstiltak for å ivareta gammel kulturmark og tiltak i kulturmiljøer med verneverdige bygninger. Det er derfor viktig å informere om tiltak som ivaretar biologisk mangfold, kulturminner, tilgjengelighet og opplevelser.

Erfaring viser at fokus på planlegging og tilrettelegging, gjerne prosjektbasert, utløser enkeltsøknader i etterkant. Samarbeid med bruk av virkemidler gjennom andre tilskuddsordninger bør vurderes, slik at landbruket ikke må bære alle disse kostnadene alene.

Beiting

I vår landsdel er det viktig å fokusere på beiting og økt innsats på inngjerding, samarbeid mellom grunneiere og aktivisering av gårdsbruk som ligger brakk.

Ved inngjerding av større beiteområder vil en merke effekten av beitinga raskere og bøndene vil enklere kunne flytte dyra fra beite til beite. I mange områder er det i dag for lite dyr til å få synlig effekt av ”fri” beiting.

Det er viktig å satse på områdene i de mange bygdesamfunn som tidligere har hatt aktivt jordbruk, men som i dag brukes til rekreasjon.

Eierne av de mange eiendommene som i dag ligger brakk og der kun boligen brukes til helårsbolig eller fritid, bør også ta sin del av ansvaret. Det er viktig med beitedyr i slike områder og tilrettelegging er viktig for å beholde gode naboskap.

Strategi 1:Tiltak for å ivareta gammel kulturmark

Det er et økende behov for å ivareta kulturmark som gror igjen, spesielt der folk ferdes. Arealer som ikke er preget av moderne jordbearbeiding, men er dominert av naturlig gras- og urtevegetasjon.

Mål: Ta vare på gammel kulturmark som i dag ligger brakk, eller som trues av brakklegging. Satse spesielt der kulturlandskapet er viktig i forhold til kulturhistorie, friluftsliv, reiselivsnæring og trivsel for befolkningen i kommunen.

Strategi: Legge til rette for at de mest verdifulle jordbruksarealene som ligger brakk i kommunen blir tatt vare på gjennom beiting eller skjøtselstiltak, gjennom å informere om de økonomiske virkemidler som fins i SMIL og mobilisere grunneiere/lokalbefolkning i området til fellestiltak.

Strategi 2:Tiltak for å øke tilgjengelighet og opplevelser i kulturlandskapet

Det er et økende behov for å tilrettelegge kulturlandskapet for opplevelser, rekreasjon og friluftsliv. Linjedrag i landskapet, forenkling av adkomst og sti- og turveinett. Informasjon.

Mål: Åpne kulturlandskapet for at andre kan oppleve kvaliteter. Satse spesielt der kulturlandskapet er viktig i forhold til kulturhistorie, friluftsliv, reiselivsnæring og trivsel for befolkningen i kommunen.

Strategi: Legge til rette for at kulturlandskapet åpnes opp i viktige turområder og der det er kvaliteter, gjennom å informere om de økonomiske virkemidler som fins i SMIL og mobilisere grunneiere/lokalbefolkning i området til fellestiltak.

Strategi 3:Tiltak for å ivareta kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger

Bygningsmiljøer og enkeltbygninger har stor verdi for kommende generasjoner. Kulturminner og kulturmiljøer kan også være rydningsrøyser, bakkemurer, steingjerder, veifar, gårdstun med fler.

Mål: Ta vare på kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger. Satse spesielt der kulturlandskapet er viktig i forhold til kulturhistorie, friluftsliv, reiselivsnæring og trivsel for befolkningen i kommunen.

Strategi: Kartlegge bygninger og bygningsmiljø i kommunen. Informere om de økonomiske virkemidler som fins i SMIL og mobilisere grunneiere.

Strategi 4:Tiltak for å redusere forurensning

Bygningsmessige miljøtiltak eller driftsopplegg som ikke er vanlig i jordbruksdrift, dersom dette kan hindre avrenning fra husdyrgjødsel i utekveer og samleplasser for beitedyr, avrenning fra rundballer, tiltak for å hindre luktplager med mer.

Mål: **Støtte tiltak som hindrer forurensning.**

Strategi: **Informere om de økonomiske virkemidler som fins i SMIL.**

Strategi 5:Planlegging og tilrettelegging

Det er gode eksempler på at planlegging og tilrettelegging fører til gode og helhetlige løsninger.

Mål: **Få til samarbeidsløsninger og planlegging av tiltak innenfor SMIL.**

Strategi: **Ta initiativer i forhold til grunneiere og andre og informere om de økonomiske virkemidler som fins i SMIL, og mobilisere grunneiere og andre til fellestiltak.**

Retningslinjer for prioritering mellom søknader

Søknader prioriteres i forhold til følgende kriterier:

- Kvaliteten på tiltaket, i forhold til faglige vurderinger
- Verdien av tiltaket, for landbruket og samfunnet for øvrig
- Samarbeidstiltak
- Tiltak som fremmer friluftsliv

Tilskuddsordninger og tilskuddssatser

Det ytes engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold samt for planleggings- og tilretteleggingsprosjekter, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Handlingsplan for SMIL 2018 - 2021

- Etablering av referansegruppe for SMIL, 2018
- Utarbeide informasjon om SMIL, 2018
- Utsending av informasjon til gårdbrukere i kommunen, 2018
- Informasjon om SMIL til andre aktører, 2018
- Invitere til samarbeidsløsninger, 2018
- Informasjonstavler i viktige utfartsområder i kommunen, 2019
- Kartlegging av kulturmiljøer i kommunen, 2019
- Utarbeide skjøtselsplaner for utvalgte kulturmiljø, 2020
- Integrere tiltak i kommunale planer, 2020
- Plan for landbrukets kulturlandskap, 2021